

החיים הם סרט

התכנית "תקשורת מקדמת" של בית הספר "ראיה" מטפלת בבני נוער בסיכון באמצעות יצירה קולנועית: כתיבת תסריט, משחק, צילום, בימוי והעיקר: ניתוח של התוצרים ודיון מונחה. התוצאות בבית שמש מרגשות

אמתי מור

"מגיל שבע חלמתי להיות שחקן", מספר אורי, נער בן 17 מבית שמש שלומד תקשורת מקדמת בפרויקט קידום נוער בעיר. "אני חולה על סרטים. אם אני רואה באינטרנט את המילה 'קולנוע' אני חייב להיכנס ללינק. על רן וישפה, מנחה תקשורת מקדמת בבית שמש שמעתי כבר מקודם, כולם בבית שמש מכירים אותה, אז ניגשתי אליו ואמרתי לו ששמעתי עליו וכל זה, הוא הופתע חבל על הזמן והזמין אותי להצטרף. הצטרפתי לתקשורת מקדמת והתחלתי לשחק כמו שתמיד רציתי".

אז אתה לומד משחק?

"לא רק. זה התחיל ממשחק, זה מה שמשך אותי, אבל בינתיים למדתי את כל המסכיב: צילום, בימוי, עריכה. וחץ מזה, גם לומדים לעבוד בצוות, להקשיב לדעות של אנשים אחרים, להתמודד עם החיים. יש דברים, כמו רגשות, שבתור גבר קשה להתמודד אתם, למשל לבכות בסרט. לפני תקשורת מקדמת אף פעם לא בכיתי בסרט, אבל פה אתה לומד להתמודד עם דבר כזה".

אבל זה סרט. איך זה קשור למציאות?
"זה בדיוק העניין, שזה לא רק סרט. זה מהחיים שלנו. אנחנו למשל מביאים את הרעיונות לתסריט. זה לגמרי שלנו. קח לדוגמה סרט שאנחנו מצלמים על

שניים שעוזבים את בית ספר או סרט על מסיבה שמתמסטלים בה. רן ביקש שנוצרו אסוציאציות וזה מה שעלה. זה הכול דברים שאנחנו מכירים מהחיים שלנו ופתאום בסרט אנחנו רואים אותם על המסך, כאילו זה לא אמיתי, אבל זה אמיתי".

הפחד להיראות

אור הוא אחד מבני הנוער המוגדרים "נוער בסיכון" שלומדים במסגרות של "תקשורת מקדמת", מסגרות שבית הספר "ראיה" (ראו מסגרת) מפעיל ברחבי הארץ. "הרעיון הוא להשתמש באמצעים הקולנועיים כדי לאפשר לאדם להיות אדם על כל גווניו", מסבירה טל אזולאי, בוגרת המסלול להכשרת מנחים של "ראיה". "זו חוויה כפולה, גם לנערים בסיכון וגם למנחה, שעובר בעצמו תהליך רומה".

באיזה איפן?

"כבר במפגש הראשון עם הילדים המנחה מציג להם סרט אישי קצר על עצמו. כל אחד לפי רמת החשיפה שמתאימה לו. בכך הוא מסמן כמה דברים: אחד, הוא אומר לילדים אנחנו מדברים בשפה אחרת, אני לא מורה שלכם, אני לא אדם זר. שתיים, הוא מגדיר ציפייה. אם אני חושף את עצמי, אני מצפה גם מכם להיחשף. זו דוגמה אישית שטמונה בה הבטחה להגנה".

נשמע מפחיד. לא עדיף לשמור את החלק הזה

לשלב מאוחר יותר בהיכרות עם הנערים? "מצד אחד זה באמת מפחיד. מצד שני, אתה חווה את אותו הפחד שהם חווים: הפחד להיראות. וכך יוצא שבהפוך על הפוך, זה מרגיע אותך. אתה מתחיל ממקום שאומר: 'אני זה אני וזה מה יש'. זה מנטרל את המרחק ואת הצורך בדיסטנס. כמוכך שהכול קורה במסגרת של מנחה-קבוצה. יש גבולות".

רן ישפה, ממקימי בית הספר "ראיה" ומנחה בבית שמש, סבור שהצגת הסרט האישי על המנחה כבר במפגש הראשון יש משמעות נוספת, רלוונטית במיוחד עבור נוער בסיכון: "אחת ההגדרות של נוער בסיכון זה נוער שכל מי שהוא פוגש מבחוץ הוא מבחינתו גם חלק מהסכנה. אני, כאדם שבא אליהם, מייצג חלק מאותה סביבה מסוכנת שהם רגילים אליה. זה יכול להיות מבוגרים מהבית שהם בגדר איום או בעיה וזה יכול להיות מערכת החינוך שפגעה בהם לאורך הדרך על ידי הרחקות, עונשים וכדומה. מה שבטוח זה שבפגישה הראשונה אני כמנחה מייצג עבורם את האיש הרע. לכן, ברגע שאני מתחיל מהצגה שלי כאדם באמצעות סרט אישי, אני אומר: אני בן אדם. ונוצר מפגש אנושי. מכאן אפשר להתחיל בתהליך של היכרות".

ביצר הילדים מגיבים?

"יש קשת רחבה מאוד של תגובות. יש ילדים שיכולים להביע רגשות, אפילו

צילומים: רפי קוץ

רן ישפה ותלמידי תקשורת מקדמת. "הרבה פעמים מורים או מבוגרים אומרים לילדים 'תסתכל על עצמך' או 'תראה איך שאתה מתנהג', אבל הם שוכחים שאין לילד שום דרך לראות את עצמו"

אחד, אבל גם לשקף להם מצד שני. אני מסביר להם שאני מכבד את התגובה שלהם, אני מבין אותה. ההתייחסות שלי לתגובה בכבוד וברצינות כבר מתחילה בינינו תקשורת."

להפגיש את הדמיון עם המציאות

הצגת הסרט האישי של המנחה היא יריית הפתיחה לתהליך ארוך של עבודה באמצעים קולנועיים, שמטרתה להעביר חוויות

האשמה שמא אפגע באמא או באבא אם אבחר באחד מהם. ומצד שני, יש כמובן את אלו שיורדים על הסרט. קשה להם להכיל את החשיפה הזאת ואת מה שזה מעורר בהם, אז הם פורקים את זה בתגובות כמו: 'איוז מכוערת אחותך' או לחלופין 'איוז שווה אחותך'."

איך מתמודדים עם הערות כאלה? "מתמודדים. העבודה מתחילה מיד. התפקיד שלי כמנחה הוא להכיל אותם מצד

אמפתיה ואפילו הודרות. מן הסתם, זה לא באופן ישיר, אבל אפשר לזהות את זה בהערות שלהם. קרה לי למשל שילד להורים גרושים הבין מהסרט שלי שגם הוריי התגרשו ושכילד גרתי עם אמא שלי, אז הוא שאל אותי אם הכריחו אותי לגור איתה או ששאלו אותי." ומה ענית?

"ענית שהייתי ילד ושאני שמח שלא שאלו אותי אצל מי אני רוצה להיות, שכן לא היו לי כלים לשאת באחריות וברגשות

הוד: "רן הוא לא כמו מורה. הוא מתחבר אלינו מאוד... גם כשעובדים אז הוא מתייחס אלינו כשווים אליו. אז אם יש לי קושי, אני יודע שאני יכול לשתף אותו"

אלא ללוות את התהליך כמבוגר אחראי: "באהת הקבוצות שהנחיתי, צילמנו סרט שמסתיים בקריה. אז בהתחלה בזה זה נגמר – מישוהו נדקר. אבל בסוף, בסרט האחרון, התלמידים הוסיפו אחרי הדקירה מפגש בין הדוקר לבין מי שנפגעו, מפגש שבו הנפגעים מודיעים לו שהם מוכנים לסלוח לו רק אם יתנצל ולא יעשה את זה יותר לעולם (מדובר בקבוצה של תלמידים בכיתה ה'). זאת אומרת שאין פה איזו אידיליה בדמות יצירת סרטים 'נקיים' מאלומות, אלא התמודדות של ממש עם נושא כזה, שהוא מוכר ובעייתי. יש תיקון, והחברה מאפשרת תיקון, זה המסר, והוא בא לחלוטין מכיוון הילדים".

את החוויות הקשות שהופכות לסצנות בסרט המנחה והנערים מנתחים יחד. ד"ר רות הרתאן, המלווה האקדמית של "ראיה": "יש כאן הזדמנות פז לשחזר בצורה מבויתת ומבוקרת סצנות אמיתיות מחוויית המציאות של הנערים בסיכון ולבצע רפלקסיה. זאת אומרת שבניגוד לחיים, שבהם יש רק גירוי ותגובה, כאן יש את העצירה, אפשרות לשאול: 'למה?' או 'האם אפשר אחרת?', ובנוסף יש את ההרצה לאחור שמאפשרת בחינה של הסיבות שהובילו לסיטואציה. בסופו של דבר, יש את ההתכוונות לסצנת העתיד. זו שלוקחת

"אם אני מוסיף למשל בסיום סצנה של דקירה, כתובית שאומרת: 'הנער הדוקר נתפס ונעצר על ידי המשטרה', יצרתי מפגש בין מה שעלה בדמיון שלהם לבין המציאות. לכן הרבה פעמים, בשלב שבו רואים את הסצנות אחרי עריכה של המנחה, מפסיקים הצחוקים ומתחיל התהליך. ברגע הזה, כשארם רואה את עצמו ומבין שזה לא רק סרט – הוא נבהל. פתאום נופל להם האסימון שיש להם מסוגלות לגרום נזק של ממש. שמי שדוקר, זה לא נגמר בזה, אלא יש לזה השלכות".

גם אזולאי חושבת שתפקיד המנחה איננו למנוע עיסוק בתכנים בעייתיים כמו אלימות,

מהמציאות של הנערים אל המסך. המנחה מעודד את הנערים להעלות אסוציאציות מחייהם האישיים, שלפיהן יכתבו יחד תסריט, יביימו ויצלמו סרט או קליפ שבו הם גם יהיו השחקנים. באופן צפוי משהו חלק גדול מהאסוציאציות נוגעות לחוויות לא נעימות כגון מריבות, שימוש בסמים ובאלכוהול ואפילו אלימות פיזית קיצונית כגון דקירות. עבור הנערים מדובר בראש ובראשונה בפורקן לדמיונם ולמה שהם חווים לעתים סביבם.

"כשמצלמים סצנה של דקירה, למשל", מספר ישפה, "אז יש הרבה צחוקים. עסוקים בפן המשחקי שבו. גם כשיושבים ורואים את חומרי הגלם זה עדיין מצחיק אותם".

אתה לא חושב שתפקידך כמבוגר האחראי למנוע התעסקות בתכנים כאלה?

"בכלל לא. אני לא נמצא שם כדי להכתיב להם באופן דידקטי מה נכון ומה לא נכון לצילום. להפך. אני משתמש במניפולציה הקולנועית, באמצעים שאנחנו קוראים להם 'עריכה מקדמת', כמו למשל פסקול מאיים או הילוך אטי, כדי לשקף להם את משמעות ההתרחשות. אחד התפקידים של תקשורת מקדמת הוא לקחת את האירוע שעלה בדמיונם ולהפגיש אותו עם המציאות".

איך?

תקשורת מקדמת

ודברים החלו להשתפר במונח התקשורת. בעקבות הצלחה של סרט שהפקתי על מסע לפולין, עליתי על המפה החינוכית והפסקתי להיות 'הילד הבעייתי' בעיני המערכת. מאז ערכתי בסיטונות במשך הרבה שנים, ובשלב מאוחר יותר גם התקבלתי ללימודים במכללת הרדסה בזכות תיק עבודות מוצלח".

נשמע שהיית על המסלול לחיים של קולנוען. איך הגעת לחינוך?

"הרבה אנשים הגיעו אליי וביקשו עזרה בעריכת הסרטים שלהם. אבל חוץ מלערוך, דבק בי גם הכינוי 'הקורא בסרטים'. אנשים הגיעו עם סרטים אישיים, משפחתיים, ואני ידעתי לאבחן מתוך האינטראקציות שבהם את הסבטקסט. זה היה כמו להיות מטפל. מישוהו היה מגיע עם סרט על המשפחה שלו ואני הייתי אומר לו: 'תראה איך אתה מתנהג', או 'שים לב איך שני האנשים האלה מדברים זה לזה'. בד בבד התחלתי גם לערוך סרטים לבתי ספר שונים בירושלים לטובת סוף שנה ואירועים מיוחדים. יום אחד פנה אליי מנהל בית הספר לחינוך מיוחד 'בן יהודה', שלומדים בו ילדים עם מוגבלות שכלית. כמונח 'שקראתי בסרט', בחומרי הגלם המצולמים שלהם, והמנהל בתגובה שאל אותי אם אני רוצה ללמד סגנת קיץ בבית הספר. כמונח שעניתי בחיוב. זה היה מבחינתי הגשמת חלום. כילד הייתה לי המצלמה בלבד, והנה היום אני יכול להיות ולהכשיר אחרים להיות המבוגר האחראי, זה שמלווה ומכוון את ההתמודדות הרגשית שיצירת סרטים אישיים על החיים דורשת ממך".

רן ישפה וד"ר רות הרתאן, המלווה האקדמית של בית הספר, הקימו את "ראיה" לתקשורת מקדמת לפני כשש שנים. בית הספר פועל בשיתוף אקדמיית תל אביב-יפו, בשני מסלולים מרכזיים: מסלול להכשרת מנחים לעבודה עם נוער בסיכון בתכנית "תקשורת מקדמת" וקידום אוכלוסיות מוחלשות באמצעות הנחיית קבוצות במסגרות חינוך שונות. ברחבי הארץ פועלות כחמישים קבוצות כאלה, ולומדים בהן כ-500 נערים ונערות שמוגדרים "נוער בסיכון".

מה עומד מאחורי השם "תקשורת מקדמת"?

ישפה: "הרעיון הוא לעשות שימוש בתהליך הפקת סרטים לטובת פיתוח החשיבה ושיפור יכולות רגשיות ותקשורתיות. בסיס העבודה הוא שימוש בכלי התקשורת – מצלמת וידאו – ככלי לתקשורת רגשית ובין-אישית. התלמידים מצלמים, משחקים ומביימים, ותוך כדי כך הם בוחנים ומבחינים בעצמם, בזולתם ובסביבתם. שיטת ההוראה ייחודית, משום שהיא מאפשרת פורקן מחשבות, רגשות ופחדים, בד בבד עם ליווי מקדם של המנחה המיומן".

איך הגעת לזה?

"הייתי נער שסבל מבעיות תקשורת רגשיות קשות. כמונח שגם לא הצלחתי בלימודים. בגיל 15 החלטתי לקנות מצלמת וידאו כדי לצלם את החיים שלי ולערוך אותם כמו שאני מרגיש. זה היה בסגנון 'מיי פירסט סוני', רק שזה היה בימים ההם, הרבה לפני עידן העריכה במחשב. די בהתחלה הייתי מראה את הסרטים לחברים ולמשפחה,

לראות בעצמם את הייצוג היפה שלהם על המסך."

אתה חשוב, לא המצלמה

עשייה קולנועית כרוכה בשימוש בציוד יקר, מסובך להפעלה וברוב המקרים – ציוד שהנערים מפקפקים ביכולתם לקבל עליו אחריות. "קורה לא פעם", מספר ישפה, "שילד לוקח את המצלמה בפעם הראשונה ומחזיק אותה הפוך, עם העינית לכיוון הנגדי. עד כדי כך הם לא מכירים את השימוש בכלי הזה. וזה יותר עמוק מזה, יש להם גם ספק לגבי המסוגלות שלהם. אלו ילדים שכל החיים אמרו להם שהם לא מסוגלים ולא יכולים, ופתאום אני בא, ועל המפגש הראשון אתם, אחרי שהצגתי לפניכם את הסרט האישי שלי, אני גותן להם מצלמה, מכשיר מסובך שברור שהוא גם יקר ערך, ואומר להם 'קדימה, לראיין אחד את השני'. הם נגנבים מזה. יש ילדים שאומרים מיד: 'אני אשבור לך את המצלמה', ממש מפתחים לגעת בה."

ואיך אתה משכנע אותם?

"המסר שלי ברור: גם אם תשבור, לא יקרה כלום. אני לא אומר 'אל תדאג, אתה לא תשבור'. אני לא משלה אותם, אני אומר להם: 'אתה חשוב, לא המצלמה'. אגב, הסיטואציה הזאת היא סימולציה שמועברת

למשל לומר לילד: 'אתה עובר מסך' או 'יש לך קול רדיופוני'. אז לא רק שהם רואים את עצמם על המסך בלי מסננת, הם גם רואים את עצמם באור חיובי ואני מאשר את זה. זה מאוד משמעותי עבורם."

אזולאי: "התהליך שהנוער הזה עובר הוא מדהים. התרגיל הראשון שבו הם מצטלמים הוא ריאיון שהם עורכים אחד עם השני. זה מתחיל בשאלות פשוטות כגון: 'מה הצבע האהוב עליך?' וממשיך לשאלות קצת יותר אישיות כמו 'מה החלום שלך?'. מיד אחר כך אני מראה להם את זה, וכמובן שהם מובכים מאוד. הם לא מפרגנים ויש הרבה מתח. התפקיד שלי כמנחה הוא לפרגן, לזהות דברים חיוביים ולשקף להם אותם. בשיעור הבא אני כבר מגיעה עם החומר ערוך בצורה שמוציאה אותם טוב. זו המשמעות השם 'ראיה'; אתה כעורך יושב ורואה בהם את היופי, והעריכה המקדמת שלך עוזרת להם

ישפה. "חשוב לזכור: מדובר בנוער בסיכון ולא בנוער מסוכן"

עצמו. בנוסף הוא גם מי שמעיר את ההערות לגבי ההופעה שלו על המסך. ולבסוף, יש את ההרצה אחורה ואת העצירה, שהחיים לא מספקים. היכולת להעמיק בדברים ולהיזכר במדויק מה הסיבות שהובילו דמות לפעול כפי שפעלה. כל אלו הופכים את העבודה בכלים תקשורתיים לאיכותית כשזה מגיע להנחיית קבוצות."

ומדוע דווקא לנוער בסיכון?

"נוער בסיכון הוא נוער שפעמים רבות

הגורל הוכתב לו מראש. העבודה הקולנועית – ההעתקה של חוויות מהחיים אל המסך והפיכתן לסצנות קולנועיות – מעצימה את תחושת 'השליטה בגורל' של הילד. בקולנוע תמיד אפשר לעשות עוד טייק, לערוך אחרת. זה גותן לילד את התחושה שיש לו שליטה, וזכות הבחירה היא הכרחית להתפתחות נורמטיבית. זה כלי שהופך את הילדים לאחראים יותר לגורלם."

המסלול ללימודי הנחיה של "ראיה" כולל כ-300 שעות לימוד, הפרושות על פני שנה אקדמית אחת שבסופה מקבלים הבורגרים תעודה משותפת של אקדמיית תל אביב-יפו ושל בית הספר. הקבלה ל"ראיה" מבוססת על ריאיון בלבד, ואין דרישה לתארים אקדמיים או לרקע בקולנוע, בהנחיית קבוצות או בעבודה עם נוער בסיכון.

כחשבון את התוצאות של ההתנהגות בסיטואציה. כאן המנחה נכנס לתפקיד. הוא יכול להציע חלופות שהילד לא דווקא מכיר עדיין, חלופות שמייצגות את החברה 'המתוקנת', זו שמענישה על חריגות מהנורמטיבי. בקיצור, הקולנוע מאפשר את מה שהחיים לא מאפשרים. זו הזדמנות."

לרוב הנערים זו הפעם הראשונה שהם צופים בעצמם על המסך, והחוויה מורכבת ולא פשוטה, בעלת השלכות מרחיקות לכת. "הם לחלוטין בשוק מלראות את עצמם", מספר ישפה, "אין מה לעשות, לצפות בעצמך על מסך זה מבהיל כל בן אדם."

מה זאת אומרת מבהיל?

"זאת אומרת שיש תגובות מאוד קשות, לדוגמה 'תעצור את זה מיד', ואימים בסגנון 'אני אשבור את המסך'. אבל זה לא נגמר בזה. הרבה פעמים מורים או מבוגרים אומרים לילדים 'תסתכל על עצמך' או 'תראה איך שאתה מתנהג', אבל הם שוכחים שאין לילד שום דרך לראות את עצמו. בתקשורת מקדמת המצלמה מאפשרת את זה. הילד באמת רואה את עצמו. וברגע שאתה רואה את עצמך, גם אם התגובה קשה, מתחיל תהליך של קבלה עצמית. זה גם כלי עבורי להעצים אותם. אני משוחרר משיח טיפולי, שבעיני הילדים הוא מתנשא, ויכול לדבר במונחים מקצועיים,

סדנת הקיץ שלימד ישפה חוללה פלאים ביכולות התקשורת הרגשית של תלמידיו המוגבלים, הפכה לקורס שנתי ומשם התפתחה לעוד ועוד בתי ספר ומסגרות חינוכיות לא פורמליות שהזמינו ממנו הנחיה. בעקבות ביקוש לכישוריו בבאר שבע יצר ישפה קשר עם בחורה בשם רפי הירשברגר, שהייתה הראשונה שהוא הכשיר להנחות נוער בסיכון באמצעות תקשורת מקדמת. כמה שנים לאחר מכן הוא חבר לד"ר הרתאן,

מומחית בתחומי החינוך והתקשורת, שהובילה בזמנו קבוצת חשיבה במכון "מופת" בנושא תקשורת וחינוך, ויחד הם יצרו את התכנית ובנו את המסלול להכשרת מנחים.

התקשורת מואשמת בשמחית, קיצונית ואפילו במקור לאלימות. איך היא יכולה לתרום לחינוך?

"ראשית, זה 'אין'. כוכב נולד. זו מדורת השבט של שנות האלפיים. שנית, זה כלי שמאפשר לאדם לראות ולשמוע את עצמו. בלי מסננת. בכל מיומנות אחרת נדרש התיווך של המנחה. קח לדוגמה את לימודי הסנפלינג שלומדים החברה בבית שמש. אז המנחה יכול לנתח את האופן שבו ילד יורד בחבל ולהסביר לו שהוא מזהה אצלו פחד או משהו אחר. בקולנוע אין פילטר. הילד מצלם את עצמו ורואה את

טל אזולאי. "הרעיון הוא להשתמש באמצעים הקולנועיים כדי לאפשר לאדם להיות אדם על כל גווניו... זו חוויה כפולה, גם לנערים בסיכון וגם למנחה, שעובר בעצמו תהליך דומה"

בריאיין הקבלה של מנחים ל'ראיה'. המנחה צריך להבין שכשהילד אומר 'אני אשבור לך את המצלמה' הוא מבקש להימנע מהתמודדות על ידי איום. אני רוצה לראות שהמנחה לא מאפשר לו את ההימנעות הזו, שהוא מכריח אותו להתמודד ומסביר לו שלא יקרה כלום אם המצלמה תישבר. בזה הוא אומר לו: 'אני מאמין בך, אתה מסוגל לעשות את זה'."

גאות התלמידים

הוד, בן 16, תלמיד תקשורת מקדמת ב"ברנקו וייס אתגרי בית שמש", הוא כבר מומחה בעל שם בעיר בעריכת וידאו. בית הספר תומך בו מבחינת מקום וציוד בניסיונו להקים עסק לעריכה מקצועית. "באתי לתקשורת מקדמת", הוא מספר, "כי קולנוע נשמע מעניין, אבל לא ידעתי אם אני אוהב את זה או לא. בסך הכול לא היה לי בכלל ידע מוקדם בקולנוע. מההתחלה התחברתי לזה מאוד חזק, בעיקר לעריכת וידאו. זה כיף. למדתי מקצוע חדש, והיום אני מאסטר בטכניקה. אני מלמד לערוך, אנשים מגיעים אליי ומבקשים עזרה."

איך ההרגשה להיות מאסטר?

"זו גאווה. אני אוהב ללמוד, למדתי גם סנפלינג וטבחנות כחלק ממה שבית הספר מציע, אבל כאן יש ערך מוסף, שזה הסרט. בסנפלינג אתה לומד להוריד אנשים בחבל, אז הורדת את הכן אדם, וזהו, עוברים לבן אדם הבא. בקולנוע יש את התוצר הסופי,

למצופה בתחילת הדרך, תורם לבניית קשר משמעותי בין הנערים לבין המנחים. "הקשר שלי עם רן הוא חבל על הזמן", מספר איתמר. "בחיים לא יצא לי להיות עם מישהו כל כך הרבה שעות רצוף כמו שאני אתו, כשעורכים למשל. בחיים לא היה לי מורה כזה. הוא יכול להתקשר אליך ולקבוע אתך לעבוד גם מחוץ לשעות הלימודים, ותמיד הוא גם מתעניין, שואל, רוצה לדעת מה קורה."

ואתה מספר לו?

"בטח. אני סומך עליו במאה אחוז."

הוד: "רן הוא לא כמו מורה. הוא מתחבר אלינו מאוד. הוא יכול לבוא הביתה, להתקשר ולהגיד שהוא בא לבקר מתל אביב בחופש ולשאל אם אנחנו רוצים לבוא לעבוד על הסרט. וגם כשעוברים אז הוא מתייחס אלינו כשוויים אליו. אז אם יש לי קושי, אני יודע שאני יכול לשתף אותו. היה מקרה ששמרתי הרבה דברים בבטן, בעיות בבית בעיקר, ורן ישר קלט את זה עליי. אז הוא שאל: 'מה קורה?' או 'אתה רוצה לספר לי משהו?'. בהתחלה לא רציתי והוא לא לחץ, אבל מאוחר יותר באתי אליו ושיתפתי אותו. שפכתי בפניו הכול והוא הקשיב וייעץ לי. זה מאוד עזר לי."

ישפה: "המצלמה היא כלי העבודה המרכזי של 'תקשורת מקדמת', אבל היא רק טכניקה. הפסיכיאטר ויקטור פרנקל אמר שהטכניקה

"בהתחלה חשבתי שזה יהיה צחוקים. אבל ממפגש למפגש הבנתי גם שזה מעניין אותי. כבר מהמפגש השני תמיד ניסיתי להגיע ולא להחסיר."

ומה קיבלת מזה?

"הזמן. ליצור דברים, לעבוד בקבוצה. אני יכול להתגאות בזה היום. חלק מהחבר'ה שהכרתי פה הפכו לחברים טובים. חוץ מזה, זה גם משנה את החשיבה. אני רואה היום

אור: "קח לדוגמה סרט שאנחנו מצלמים על שניים שעוזבים את בית ספר או סרט על מסיבה שמתמסטלים בה. רן ביקש שנזרוק אסוציאציות וזה מה שעלה. זה הכול דברים שאנחנו מכירים מהחיים שלנו ופתאום בסרט אנחנו רואים אותם על המסך, כאילו זה לא אמיתי, אבל זה אמיתי"

דברים אחרת. אני חושב לפני שאני עושה, מבין שיש לרברים השלכות. את זה למדתי בעבודה פה, כשעוצרים סצנה ומנתחים אותה ביחד עם המנחה."

חשיבות הקשר עם המנחה עולה שוב ושוב בשיחות עם התלמידים והמנחים. העיסוק בקולנוע, אמנות שדורשת שעות ארוכות של עבודה שגולשות הרבה מעבר

אתה יכול להראות אותו לאנשים, למשפחה. זה נשאר."

איתמר, בן 18, עומד להתגייס לצה"ל: "זו חוויה של פעם בחיים. אני גם מנגן בלהקה, והגייסו יאלץ אותי להפסיק גם עם זה כרגע, אבל על תקשורת מקדמת יותר חבל לי. אני אתגעגע בעיקר לצילום."

למה בחרת בתקשורת מקדמת?

מחויב לשעות הפעילות של "תקשורת מקדמת"?

"היחס הוא של השלמה. מה שרן מביא משלים את העשייה של המחנך וזולג פנימה לתוך התרבות של בית הספר. זה דבר טבעי לגמרי לראות כאן ילדים מסתובבים עם מצלמות וציוד. אז דבר ראשון, הילדים שבוחרים בפעילות הזאת עוברים תהליך עם עצמם ומשתפרים בלימודים ובהתנהגות. דבר שני, הם הופכים לגורם חיובי בבית הספר ומשפיעים בכך על שאר התלמידים".

אתה יכול לשתף אותנו בדוגמה?

"כן. הגיע אלינו ילד אחד עם בעיות יוצאות דופן אפילו בסטנדרטים שלנו. הוא היה תחת קצין מבחן, סיבוכים פליליים, רגע לפני שהוא נזרק להוסטל. בהתחלה, כמה חודשים ראשונים, הוא התנהג בסדר גמור. הופתענו. מאוחר יותר התברר שהוא עמד לפני סופו של הליך משפטי מסוים ושהוא לא רצה לסכן את עצמו לפני שזה נסגר. ברגע שנגמר המשפט, יצא ממנו הילד 'האמיתי' על כל המופרעות שבו. הגענו לנקודה שלא יכולנו להתמודד איתו יותר. רן לקח אותו כפרויקט. ישב איתו, דיבר איתו. פתאום דרך העבודה, הילד התחיל לחשוף את עולמו הפנימי. הרקע האלים והלא בריא שממנו הוא הגיע צף ועלה לפני השטח, ומשם התחיל תהליך עם הרבה רגרסיות ומשברים (הנער היה מעורב במעשה ונדליוס קיצוני) שבסופו הוא איכשהו התייצב. האמון שהוא רכש לרן והמקום שהוא הרגיש שהוא מוצא בתחום הקולנוע הביאו אותו לעבודה עצמית ולמסוגלות לקבל מסגרת".

"העבודה היא אינ'סופית", מספרת אזולאי, "אבל אני מברכת על היכולת לסיים את התהליך למרות כל הקשיים שעולים. אי אפשר, גם לא בתקשורת מקדמת, לשנות את חייהם של הילדים מהקצה אל הקצה, וצריך לזכור שמדובר בנוער מרקע מאוד קשה ועם שגרה מאוד לא מאפשרת, אבל התרומה של התכנית לראייה העצמית שלהם וחיוק האמונה בעצמם הם עולם ומלואו".

ישפה מציין רגע אחד בעבודתו שאולי מייצג בצורה מדויקת את סוד הקסם של תקשורת מקדמת. לאחר שצפו בסרט על ילדותו של ישפה העיר בהתרגשות אחד מתלמידיו: "וואי, אתם קולטים שהילד הזה (ישפה) היום מורה ויש לו בית ספר?". ישפה שאל אותו מדוע דווקא ההבחנה הזאת כה מרגשת לדעתו, והנער אמר: "כי אולי גם אני יכול".

נשרו ממערכות החינוך הנורמטיביות, וכאן אנחנו מציעים להם בין השאר מגוון רחב של נושאים לא קונבנציונליים. תקשורת מקדמת היא אחד מהם. יש לנו גם נגינה ועבודה בקרמיקה".

מה מייחד את "תקשורת מקדמת"?

"הפרויקט הזה מוביל את הילדים לשיח עמוק מאוד עם החיים של עצמם. הם מגיעים בסופו של דבר למחוברות גבוהה לאני' ולתהליכים שעוברים עליהם בחייהם. דרך הסרט הם רואים דברים שמעוררים אותם לחשוב. זה מתחיל בשוק: 'מה? ככה אני?', וממשיך למחשבה רפלקסיבית רצינית. בנוסף התלמידים שמתקשים לבטא את עצמם בלימודים, בשיעורי לשון או אנגלית, לדוגמה, פתאום מוצאים מקום שמכיל אותם. בקולנוע יש מגוון גדול של תפקידים, החל במשחק, עבור בצילום וכתביית תסריט וכלה בבימוי, ובסופו של דבר כל אחד מוצא את המקום שלו".

איך זה בא לידי ביטוי במסגרת בית הספר,

לא משנה, אלא מי שמשתמש בה. וכאן, נוסף על המצלמה יש את המנחה, והוא המשמעותי בספור הזה. לי, כילד, הייתה רק המצלמה, והתיקון מבחינתי הוא להיות המבוגר המלווה, זה שנותן את הכלים שבאמצעותם הילדים מנסים להכיל ולעבד את החוויה שלהם. זהו רגע לא פשוט עבורם, השיקוף של מה שקורה, וצריך משהו לידם שיעזור להתמודד עם כל הרגשות שזה מציף".

שיח עמוק עם החיים

מרדי ההצלחה של ישפה וצוות "ראיה" הם השתלבותם של הנערים במסגרת לימוד נורמטיביות וכן הפחתה בשימוש באלכוהול ובסמים וירידה באלימות. השיפור הכולל ביכולת ההתקשרות של תלמידי "תקשורת מקדמת" בבית הספר "ברנרדווייס אתגרי" בבית שמש לא חמק מעינו של מנהל בית הספר אבי אורי: "אנחנו בית ספר שמוגדר בית ספר לנוער בסיכון. כל התלמידים שלנו

טיפים של רן ישפה לעבודה עם נוער בסיכון

- חשוב לזכור: מדובר בנוער בסיכון ולא בנוער מסוכן. צריך לכבד את החסכים הרגשיים והחומריים שלהם ולנסות להתאים את עצמן אליהם.
- לצלם, לצלם, לצלם. אם במסגרת שיעורי חברה ואם בכל שיעור - צילום של החיים והסתכלות בהם משנה את היחס של כל הצדדים לעניין מהקצה אל הקצה. מומלץ במיוחד למורה שמתקשה בכיתה מסוימת לצלם שיעור ולהראות אותו לתלמידים. השיחה עם התלמידים על מה שיצא שם היא תחילת תהליך חשוב מאוד.
- לא לחשוש מלתת לילדים אחריות לציוד יקר ומסוכן. להשתמש בפחד שלהם כהוכחה שאתה סומך עליהם ולהבהיר שהם, כאנשים, חשובים יותר מהציוד.
- לאפשר להעלות תכנים שנראים במבט ראשון "לא חינוכיים". לא להימנע מזה. יש בלבול נורא בקרב ילדים בין דמיון ומציאות. דווקא העבודה עם תכנים קשים של אלימות, למשל, מאפשרת להפיג קצת את הבלבול הזה.
- לשאול שאלות על התכניות והסרטים שהם רואים. לייחד זמן למה שנראה להם חשוב.
- לעשות שימוש במוטיבים טלוויזיוניים וקולנועיים בלימוד. בתכנית כמו הישרדות, לדוגמה, יש ניסיון ליצור פסיפס חברתי של הטוב, הרע, התמים, המנהיג, החלש. למה לא לעשות בזה שימוש כשמלמדים למשל את 'הדבר' של אלבר קאמי? זה מפיח חיים בחומר שלכאורה לא אמור לעניין תלמידים צעירים.
- לשדר לתלמידים, מתוך אמונה פנימית כנה, שיש לך אמון בהם ובמסוגלות שלהם. בתחום שלנו משתמשים במונחים מקצועיים דוגמת "עובר מסך" או "קול רדיופוני" כדי להסביר לילדים שהם טובים וראויים. הם מעריכים את זה יותר משיח "טיפולי", שהם רואים כמתנשא.